

Fonetika

téma:
souhlásky

10. hodina

22.11.2021

Tláškal (2006, s. 92-114)

OBSAH

- **Obecná charakteristika**
- **Třídění souhlásek**
Kritéria:
 - způsobu artikulace
 - místo artikulace
 - Znělost
 - Napjatost
 - Nosovost
 - Tvrdost
- **Klasifikace souhlásek**

SOUHLÁSKY – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

-výslovnost souhlásek (tzv. *kontoidů* či *konsonant*)

- velmi **rychlý** artikulační děj ovlivněný pohybem i těch nejmenších artikulačních částí
- Princip spočívá v tom, že výdechovému proudu se vytvoří **úplná** nebo **částečná** překážka v nadhrtanových dutinách.
- Při zrušení této překážky pak vzniká **šum** = základní akustická charakteristika souhlásek, nejpatrnější u **šumových souhlásek**. Některé souhlásky doprovází také **tónové složky** – proto se jmenují **znělé**.

SOUHLÁSKY – tranzienty

Tranzient

= přechodový jev (sousední hlásky často určují, o kterou souhlásku se skutečně jedná).

= hláskové okolí (zejména samohlásky) významně pomáhají identifikovat konsonanty.

= u závěrových souhlásek (p, t, k, apod.) se například díky *tranzientům* zjišťuje kmitočet (uvolnění závěru po explozi je modifikované samohláskovou artikulací).

SOUHLÁSKY – třídění

Kritéria:

- způsobu artikulace
- místo artikulace
- znělost
- napjatost
- nosovost
- tvrdost

ZPŮSOB ARTIKULACE

Podle **způsobu tvoření** striktury rozlišujeme:

okluzivy // souhlásky závěrové, např. [p], [g],
u nichž dochází k úplnému přerušení
výdechového proudu,

semiokluzivy // souhlásky polozávěrové,
např. [c], [č], při nichž se vytváří slabá okluze,
jež přechází v průběhu jediné hlásky v úžinu,

a **konstriktivy // souhlásky úžinové**, např. [f], [s],
při nichž je překážka neúplná a výdechový
proud může procházet po celou dobu trvání
zúženým místem; tvar úžiny může být
různý (srov. [s] a [š])

Způsob artikulace

okluzivy

- P, T, B.....

semiokluzivy

- C, Č, TŠ.....

konstriktivy

- S, Š, F, V

ZPŮSOB ARTIKULACE v PE

ÚPLNÁ PŘEKÁŽKA

**závěrové souhlásky
zvané také okluzivy
či explozivy**

ČÁSTEČNÁ PŘEKÁŽKA

**úžinové souhlásky
zvané také
konstrikivy**

ZPŮSOB ARTIKULACE v PB

ÚPLNÁ
PŘEKÁŽKA

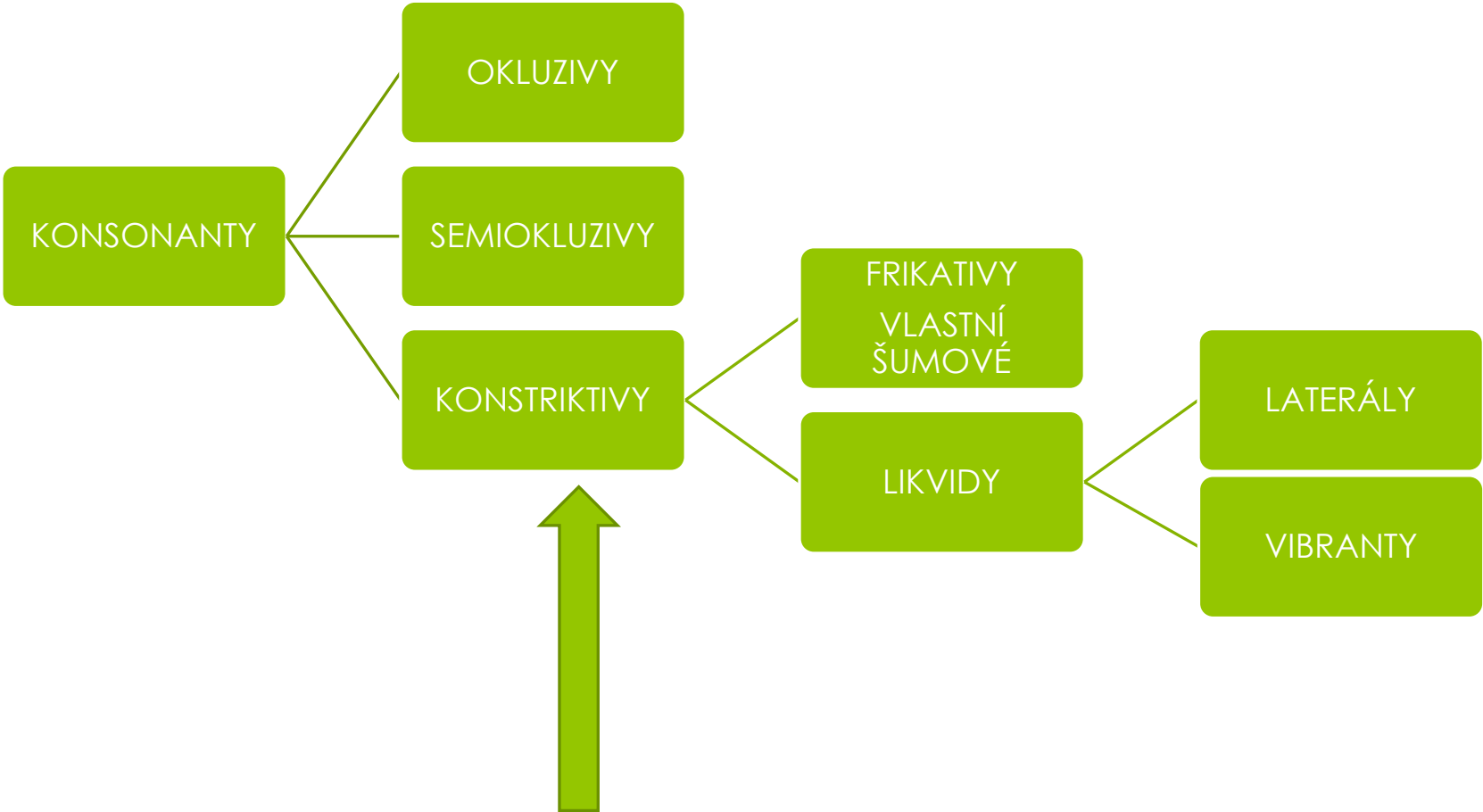
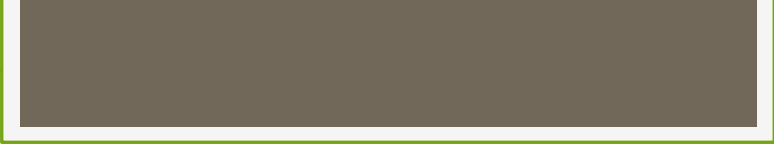
- závěrové souhlásky zvané také **okluzivy** či **explozivy**

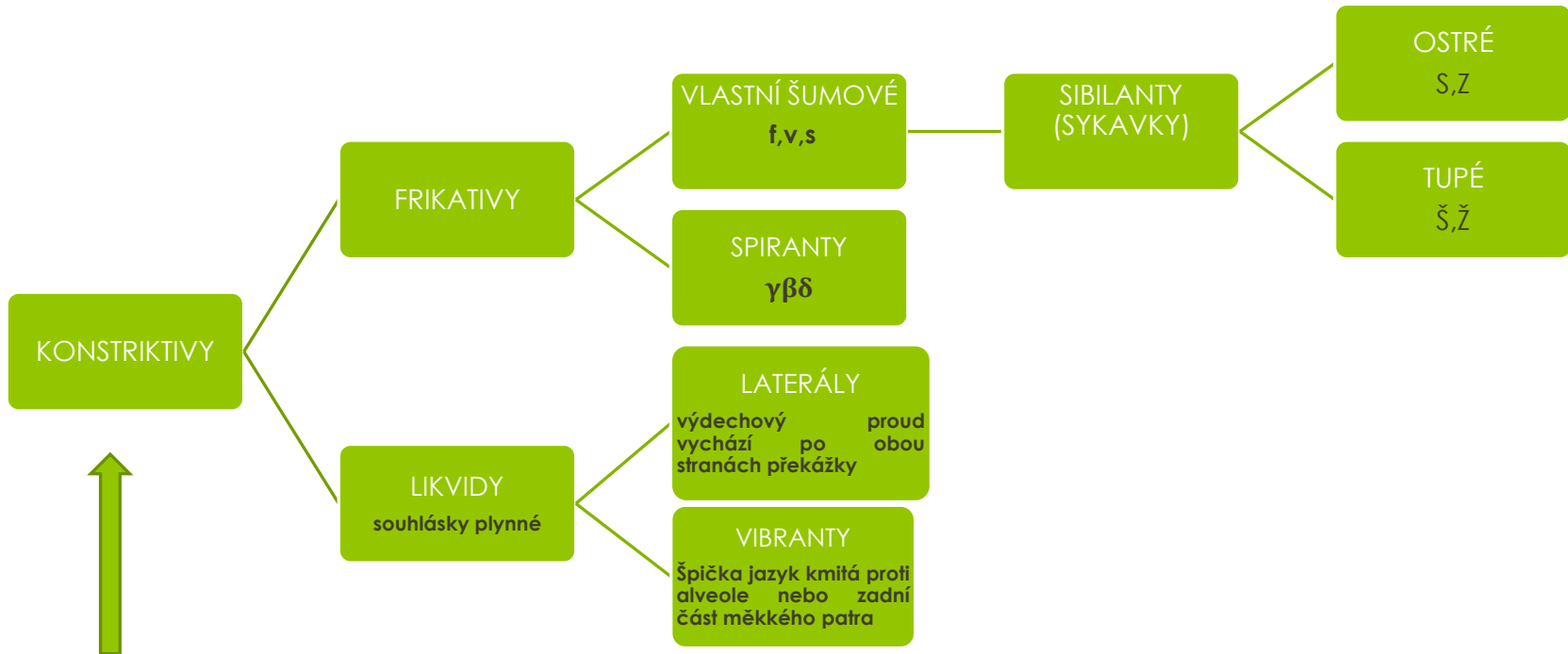
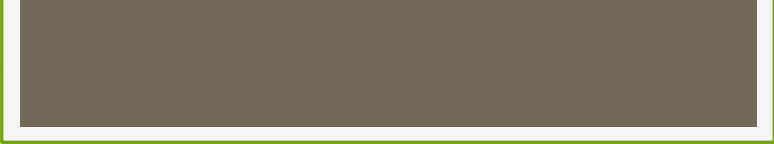
SLABÁ OKLUZE A
POSTUPNÉ
UVOLNĚNÍ

- Slabá okluze přechází v průběhu jedné jediné hlásky v úžinu
SEMIOKLUZIVY, SEMIKONSTRIKTIVY, AFRIKÁTY

ČÁSTEČNÁ
PŘEKÁŽKA

- úžinové souhlásky zvané také **konstrikativy**

Podle způsobu tvoření tedy dělíme portugalské konsonanty³² na:

- souhlásky **závěrové** (okluzivy) zvané též ražené neboli *výbuchové* (explozivny): [p, b, t, d, k, g, m, n, ŋ];
- souhlásky **polozávěrové** (semiokluzivy) či *afrikáty*: [tʃ, ɟʒ];
- souhlásky **úžinové** (konstriktivy) zahrnující frikativy a likvidy, přičemž mezi frikativami lze vymezit i tzv. *spiranty*³³:

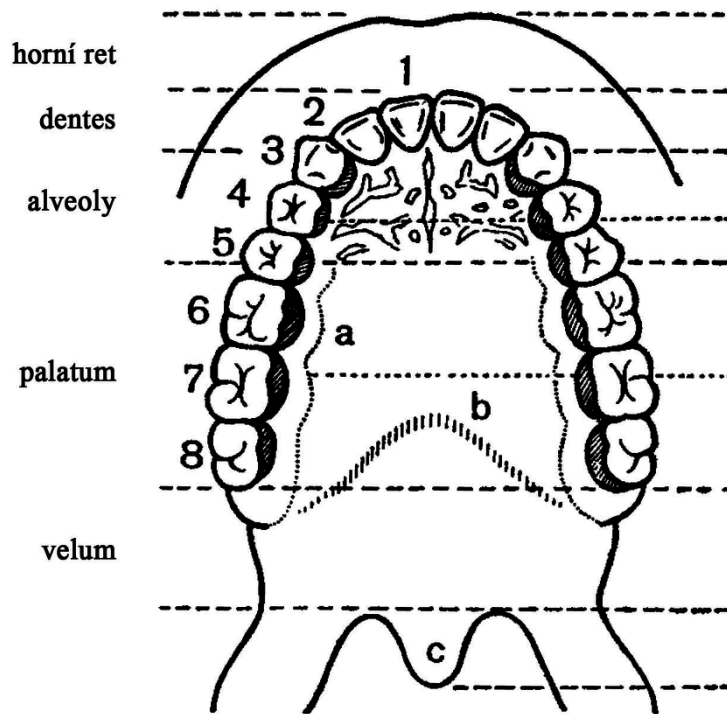
- frikativy** (třené): [f, v, s, z, ʃ, ʒ]; **spiranty**: [β, ð, ʁ];
- likvidy** (plynné) představují dvě podskupiny souhlásek:
- bokové** (laterály): [l, ʎ, ʎ̃],
- kmitavé** (vibranty): [r, ʀ, ʀ̃].

CLASSIFICAÇÃO DAS CONSOANTES

- **Ao modo de articulação (o ar encontra sempre obstáculo à sua passagem)**
- **oclusivas** (passagem do ar interrompida momentaneamente)
- **constritivas** (passagem do ar parcialmente obstruída)
- **fricativas** (passagem do ar por uma fenda estreita no meio da via bucal; som que lembra o de fricção)
- **laterais** (passagem do ar pelos dois lados da cavidade bucal, pois o meio encontra-se obstruído de algum modo)
- **vibrantes** (caracterizadas pelo movimento vibratório rápido da língua ou do véu palatino)

Místo artikulace

- Aktivní část mluvidel se dotkne jiné aktivní nebo pasivní části, nebo se k ní přiblíží a omezí průchod výdechovému proudu
- Klasifikace portugalských konsonant je různá

artikulační oblasti:

labiální

dentální

praealveolární

postalveolární

} alveolární

praepalatální

postpalatální

} palatální

velární

uvulární

Místo artikulace

Podle **místa tvoření striktury** můžeme lišit:

Podle činnosti **rtů**: k. **labiální** // k. **retný** // **labiála** // **retnice**,

k. **bilabiální** // k. **obouretný** // **labiolabiála**, k. **retoretný**, // **bilabiála**, např. **[b], [m]**,

tvořený strikturou obou rtů

k. **labiodentální** // **labiodentála** // **retozubný** // k. **dentolabiální** // např. **[f], [v]**.
n. **mezi spodním rtem a horními řezáky**

V oblasti **alveol** se tvoří k. **alveolární** // k. **dásňový** // **alveolára**

k. **prealveolární** // **předodásňový** // **zubodásňový přední** // **prealveolára**, např. **[t]**,
[c], [ʃ], [ř],

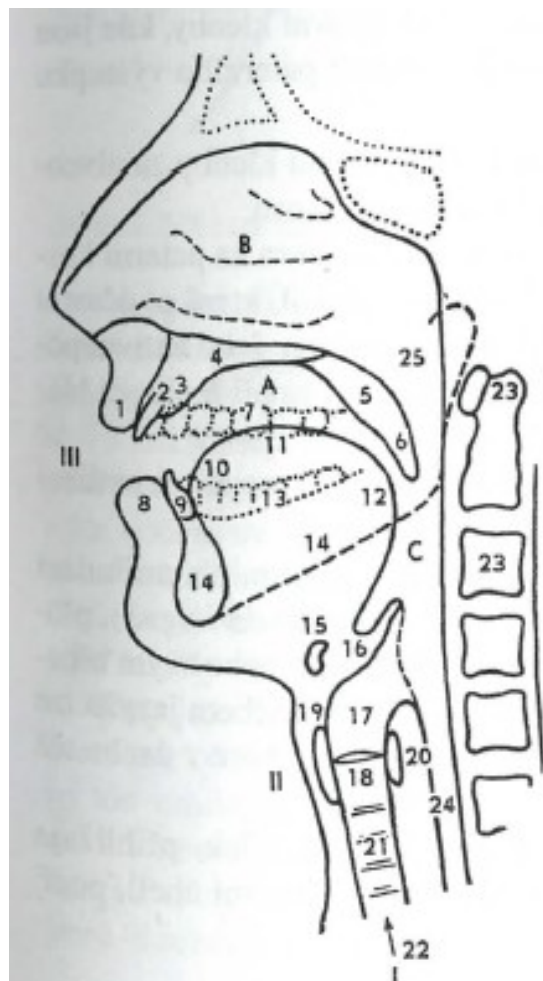
k. **postalveolární** // **zadodásňový** // **zubodásňový zadní** // **postalveolára**, např. **[š]**,
[č].

V oblasti **palata** se tvoří

k. **palatální** // **tvrdopatrový** // **předpatrový** // **palatála**, např. **[tʃ]** **[j]**;

V **zadní části ústní dutiny** vzniká k. **velární** // k. **zadopatrový** // k. **měkkopatrový** // **velára**,
např. **[k], [x]**,

mimo ústní dutinu v hrtanu se tvoří v hlasové štěrbině č. k. **hrtanový** // k.
laryngální // **laryngála** // k. **glottální** // **glotála**. **[h]** a souhláskový zvuk [zvaný ráz]

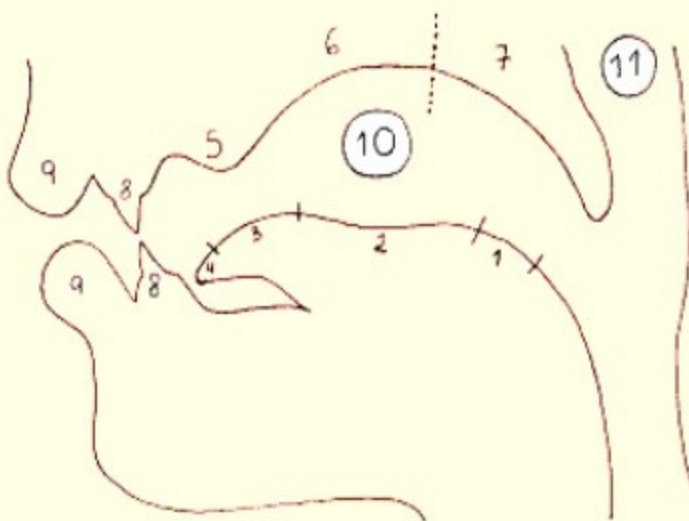

Obrázek 1: Schematický průřez mluvidly

1 – horní ret, 2 – první horní řezáky, 3 – alveolární výstupek (alveoly), 4 – tvrdé patro, 5 – měkké patro, 6 – čípek, 7 – horní zuby, 8 – dolní ret, 9 – dolní první řezáky, 10 – hrot jazyka, 11 – hřbet jazyka, 12 – kořen jazyka, 13 – dolní zuby, 14 – dolní čelist, 15 – jazyční kost (jazyk), 16 – hrtanový příklůpek (epiglottis), 17 – vchod do hrtanu, 18 – hlasivky, 19 a 20 – chrupavky hrtanu, 21 – průdušnice, 22 – směr výdechového proudu, 23 – krční obratle, 24 – jícen, 25 – vchod do dutiny nosní. I – oblast respirační, II oblast fonační, III – oblast artikulační. A – dutina ústní, B – dutina nosní, C – dutina hrdelní (pharynx). (podle Hály 1975)

Esquema da Cavidade Bucal

- 1** - Parte posterior da língua
- 2** - Dorso da língua
- 3** - Pré-dorso da língua
- 4** - Ápice ou ponta da língua
- 5** - Alvéolos
- 6** - Palato duro (céu da boca)
- 7** - Véu palatino ou Palato mole
- 8** - Dentes
- 9** - Lábios
- 10** - Cavidade bucal
- 11** - Passagem para a cavidade nasal

Místo artikulace podle Barroso

bilabiály – překážka vzniká pomocí obou rtů: [p, b, m], [β],

labiodentály – překážka je tvořena spoluprací dolního rtu a horních řezáků: [f, v],

alveodentály³⁵ – tyto souhlásky vznikají za součinnosti špičky jazyka nebo jeho přední části (tzv. korony) a oblasti horních řezáků a dásní: [t, d, n], [ð],

alveoláry – špička jazyka nebo jeho přední část (korona) zaujímá postavení nebo kmitá proti oblasti dásní za hornímu řezáky: [s, z], [l], [r, R],

prepalatály – hřbet jazyka se zvedá k přední části tvrdého patra: [ʃ, ʒ],

palatály – tvoří se hřbetem jazyka proti tvrdému patru: [ɲ], [ʎ],

veláry – tvoří se zadní částí hřbetu jazyka proti měkkému patru: [k, g], [x], [ħ], [χ],

uvuláry – jejich artikulace vzniká kmitáním zadní části měkkého patra, čípku: [ʀ]³⁶,

gutturály – tvoří se v oblasti kořene jazyka proti zadní stěně hrdelní; gutturály v portugalštině neexistují, ale má je např. arabština,

laryngály – vznikají v hrtanu, kde jsou artikulujícím orgánem hlasivky: česká souhláska [h] a ráz v češtině [ʔ].

Znělost

- Pro diferenciaci se využívá také **doplňkové artikulare**, spočívající v kmitech hlasivek vytvářejících znělost.
- Souhlásky se podle toho mohou dělit na **k. hlasné** se zněním hlasivek a **k. nehlasné**. V č. se vžily termíny **znělé a neznělé**.
- Hlásky se liší i **intenzitou artikulare**: neznělé **k.** hlásky jsou v č. napjaté, **fortis**, znělé jsou vyslovovány s menší artikulační silou, jsou tedy nenapjaté, **lenis**; tyto rozdíly jsou však v portugalštině irelevantní.

Znělost

znělé

- při průchodu výdechového proudu jsou hlasivky blízko sebe a **vytvářejí základní tón** (podmínka pro vznik hlasu)
- Tento tón **doprovází** konsonantu po celou dobu jeho realizace.

neznělé

- při průchodu výdechového proudu jsou hlasivky blízko sebe a **nevytvářejí základní tón** (podmínka pro vznik hlasu)
- Tento tón vůbec **nedoprovází** konsonantu po dobu jeho realizace.

Znělost

párové

- Jsou to dvojice souhlásek, které se shodují ve způsobu a místě artikulace, ale liší se přítomností tónu.

viz
další
slide

nepárové

- Jsou jedinečné
- Nemají svůj znělý či neznělý protějšek
- Jejich tónové spektrum se blíží spektru samohlásek

[m, n, ŋ] [k, t, t̚, t̚̚, ʁ],

[j, w]

- 3 pares homorgânicos opondo um termo vozeado a um não vozeado:

	OCLUSIVAS			FRICATIVAS		
	Labial	Dental	Velar	Labial	Alveolar	Palatal
Surda	p	t	k	f	s	ʃ
Sonora	b	d	g	v	z	ʒ

Table 2.2 Portuguese consonant phonemes and their main allophones

Phonemes	Allophones	Voicing	Area of articulation	Manner of articulation	Active articulator	Passive articulator	
/p/	[p]	unvoiced	bilabial	occlusive	lower lip	upper lip	<i>pato</i> /pato/ [ˈpatu] ‘duck’
/b/	[b]	voiced	bilabial	occlusive	lower lip	upper lip	<i>bala</i> /bala/ [ˈbalɐ] ‘bullet’
	[β] ¹	voiced	bilabial	fricative	lower lip	upper lip	<i>aba</i> /ˈaba/ [ˈaβɐ] ¹ ‘brim’
/t/	[t]	unvoiced	laminoalveolar	occlusive	blade	front teeth	<i>tapa</i> /ˈtapa/ [ˈtapɐ] ‘slap’
/d/	[d]	voiced	laminoalveolar	occlusive	blade	front teeth	<i>dado</i> /ˈdado/ [ˈdadu] ‘die’
	[ð] ¹	voiced	interdental	fricative	blade	front teeth	<i>dado</i> /dado/ [ˈdaðu] ¹ ‘die’
/k/	[k]	unvoiced	dorsovelar	occlusive	dorsum	soft palate	<i>coco</i> /ˈkoko/ [ˈkoku] ‘coconut’
/g/	[g]	voiced	dorsovelar	occlusive	dorsum	soft palate	<i>gato</i> /ˈgato/ [ˈgatu] ‘cat’
	[ŋ] ¹	voiced	dorsovelar	fricative	dorsum	soft palate	<i>chaga</i> /ˈʃaga/ [ˈʃaŋɐ] ¹ ‘wound’
/f/	[f]	unvoiced	labiodental	fricative	lower lip	front teeth	<i>café</i> /kaˈfe/ [kaˈfɛ] ‘coffee’
/v/	[v]	voiced	labiodental	fricative	lower lip	front teeth	<i>vaca</i> /ˈvaka/ [ˈvaka] ‘cow’
/s/	[s]	unvoiced	predorsoalveolar	fricative	predorsum	alveolae	<i>sopa</i> /ˈsopa/ [ˈsopɐ] ‘soup’
/z/	[z]	voiced	predorsoalveolar	fricative	predorsum	alveolae	<i>zebra</i> /ˈzebra/ [ˈzebrɐ] ‘zebra’
/ʃ/	[ʃ]	unvoiced	dorsopalatal	fricative	dorsum	hard palate	<i>chato</i> /ˈʃato/ [ˈʃatu] ‘flat’
/ʒ/	[ʒ]	voiced	dorsopalatal	fricative	dorsum	hard palate	<i>jato</i> /ˈʒato/ [ˈʒatu] ‘jet’
/l/	[l]	voiced	dorsoalveolar	lateral	apex	alveolae	<i>lado</i> /ˈlado/ [ˈladu] ‘side’
/ʎ/	[ʎ]	voiced	dorsopalatal	lateral	dorsum	hard palate	<i>palha</i> /ˈpaʎa/ [ˈpaʎɐ] ‘straw’
/r/	[r]	voiced	apicoalveolar	tap	apex	alveolae	<i>caro</i> /ˈkarɔ/ [ˈkaru] ‘expensive’
/R/ ²	[h]	unvoiced	glottal	fricative	see footnote 2		[ˈkahu]
	[R]	voiced	uvular	trill	dorsum	velum	<i>carro</i> /ˈkaRo/ [ˈkaRu] ‘car’
	[r]	voiced	apicoalveolar	trill	apex	alveolae	[ˈkaru]
	[x]	unvoiced	dorsovelar	fricative	dorsum	hard palate	[ˈkaxu]
/m/	[m]	voiced	bilabial	nasal	lower lip	upper lip	<i>mapa</i> /ˈmapa/ [ˈmapɐ] ‘map’
/n/	[n]	voiced	laminoalveolar	nasal	apex	alveolae	<i>pano</i> /ˈpano/ [ˈpanu] ‘cloth’
/ɲ/	[ɲ]	voiced	dorsopalatal	nasal	dorsum	soft palate	<i>banha</i> /ˈbaɲa/ [ˈbaɲɐ] ‘lard’

¹ In some varieties of EP.

² /R/ used here as a generic symbol. In BP the allophones [R r x h] may occur in the same region, although one of the most widespread renderings is the fricative [h], formed when egressive air causes friction in glottis and pharynx.

Napjatost

- Rozdíl ve znělosti a neznělosti doprovází různé stupně napjatosti.
- Je to svalová činnost při realizaci konsonant.

Napjatost

napjaté

neznělé
P,T,K

nenapjaté

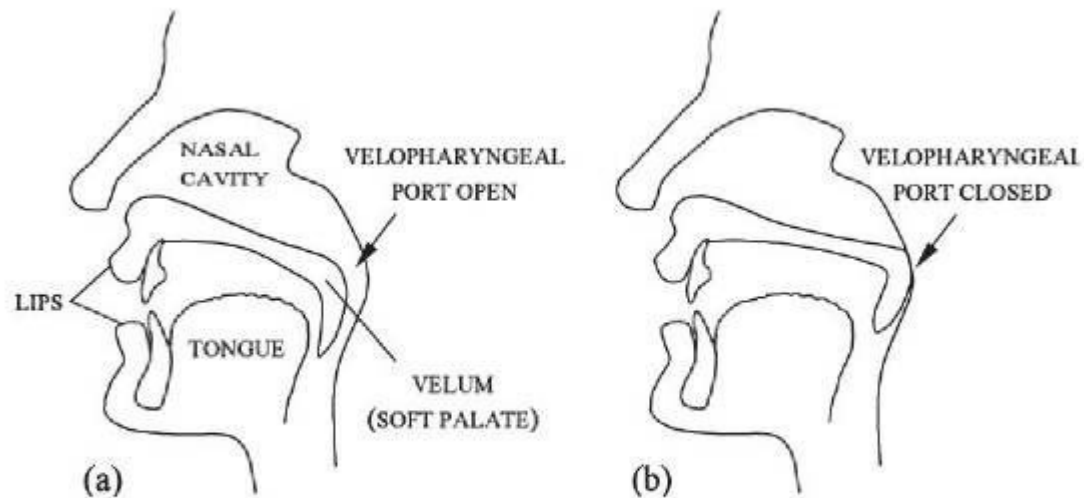

znělé
B,D,G

Nosovost

- Pro většinu portugalských souhlásek platí, že při jejich realizaci je měkké patro zdviženo, což brání výdechovému proudu proniknout z dutiny hrdelní do dutiny nosní.
- Při realizaci několika hlásek sonorních však měkké patro se sníží a tím uvolní cestu přes dutinu nosní.

Nosovost

- (a) position of velum during nasal sounds; velum is lowered, allowing air to exit through the nose
(b) position of velum during oral sounds; velum raises and makes contact with the pharyngeal wall, leading to VP

Nosovost

Nosové (nazální)

plné zapojení dutiny
nosní

[m, n, ŋ]

Ústní (orální)

Bez zapojení do
dutiny nosní

[p, b, t, d, k, g],

[β, f, v, θ, s, z, ʃ, ʒ, ʁ],

[l, ʎ, ʟ, r, ʀ, R]

Tvrdost (zejména v PB)

Měkké

- Jsou *palatelizované*
- Místo artikulace se posouvá k palatu a v důsledku toho se v PB souhlásky **T/D** realizují před **i/j** jako **C,Š**

TI, DI /CI, TŠI/

- PARTI (VYSLOVENO JAKO: PAR**CI**, PART**ŠI**)
- TEATRO (CJATRU, TŠJATRU)

Tvrdé

- JSOU VŠECHNY
OSTATNÍ

KLASIFIKACE SOUHLÁSEK

Na základě způsobu tvoření se souhlásky v evropské portugalštině dělí na okluzivy a konstriktivy. Podle místa tvoření lze v rámci **okluziv** stanovit **bilabiály** [p, b, m], **alveodentály** [t, d, n], **veláry** [k, g] a **palatálu** [ɲ]. Skupinu **konstriktiv** tvoří dvě základní podskupiny, a to **frikativy** a **likvidy**. **Frikativy** se dále člení na **labiodentály** [f, v], **alveoláry** [s, z], **prepalatály** [ʃ, ʒ] a **veláru** [x]. K frikativám lze rovněž přiřadit tzv. **spiranty**: **bilabiálu** [β], **alveodentálu** [ð] a **veláru** [ɣ]. **Likvidy** sestávají z **laterál** a **vibrant**. Skupina **laterál** je tvořena **alveolárou** [l], **palatálou** [ʎ] a **velárou** [ʎ], kdežto mezi **vibranty** patří **alveoláry** [r, ɾ] a **uvulára** [ʀ].

OKLUZIVY

[p], neznělá bilabiální okluziva orální

Distribuce

Konsonant [p] se vyskytuje

- v intervokálním postavení: *tipo* ['tipu] „typ“, *capa* ['kape] „plášť“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *alpinista* [aɫpi'niʃtɐ] „horolezec“, *harpa* ['arpe] „harfa“, *crispar* [kriʃ'par] „svraštit“;
- na počátku slabiky po velmi oslabené nazále³⁸: *campo* ['kɛ̃^mpu] „pole“;
- na začátku slova: *pão* ['pɛ̃ũ(n)] „chléb“, *parar* [pe'rar] „zastavit“.

OKLUZIVY

[b], znělá bilabiální okluziva orální

Distribuce

Konsonant [b] se vyskytuje

- vždy po pauze: *bater* [bɛ'tɛr] „tlouci“, *beleza* [bɛ'lezɛ] „krása“;
- vždy po nazální okluzivě [m], která se v tomto postavení realizuje velmi oslabeně: *ambos* [ʔᵐbuʃ] „oba“, *pombo* [pᵐbu] „holub“.

OKLUZIVY

[m], znělá bilabiální okluziva nazální; *sonora*

Distribuce

Konsonant [m] se vyskytuje

- v intervokálním postavení: *cama* ['kɐmɐ] „postel“, *chamar* [ʃɐ'mar] „volat“;
- na počátku slabiky po konsonantu: *alma* ['aɫmɐ] „duše“, *armada* [ɐr'maðɐ] „válečné loďstvo“;
- na počátku slabiky po polosamohlásce: *queimar* [kɐj'mar] „spálit“, *augmentar* [aũmẽ'tar] „zvýšit“;
- na začátku slova: *mala* ['malɐ] „kufř“, *moda* ['mɔðɐ] „móda“;
- po Vnas a před konsonanty [p], [b] (tj. takovými, které se realizují na stejném místě jako [m]) se realizuje v podobě silně oslabené bilabiální okluzivy nazální: *campo* ['kẽ^mpu] „pole“, *lombo* ['lõ^mbu] „hřbet“.

ALVEODENTÁLY

[t], neznělá alveodentální okluziva orální

Distribuce

Konsonant [t] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *cativar* [kɛti'var] „uchvátit“, *atacar* [ɛtɛ'kar] „zaútočit“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *último* [ˈuɫtɪmu] „poslední“, *antigo* [ɛ̃ˈtiɣu] „starobylý“, *arte* [ˈartɛ] „umění“, *custar* [kuʃˈtar] „stát“ (o ceně);
- na začátku slova: *tomate* [tu'matɛ] „rajče“, *também* [tẽˈmẽ̃(ɲ)] „také“, *tudo* [ˈtuðu] „vše“.

ALVEODENTÁLY

[d], znělá apikodentální okluziva orální

Distribuce

Konsonant [d] se vyskytuje

- vždy po pauze na začátku slova: *domar* [du'mar] „krotit“, *dentro* ['dẽⁿtru] „uvnitř“;
- vždy po nazální okluzivě [n], která se v tomto postavení realizuje velmi oslabeně: *andar* [ẽⁿdar] „poschodí“, *vender* [vẽⁿder] „prodávat“;
- po laterální artikulaci [ɫ]: *caldo* ['kaɫdu] „vývar“, *fralda* ['fraɫdɔ] „plena“.

ALVEODENTÁLY

[n], znělá alveodentální okluziva nazální; *sonora*

Distribuce

Konsonant [n] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *cana* ['kenɐ] „stéblo“, *anão* [ɐ'nɛũ(n)] „trpaslík“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *carne* ['karnɨ] „maso“, *asno* ['aʒnu] „oseł“;
- na počátku slabiky po polosamohlásce: *faina* ['fajɐ] „dřina“;
- na počátku slova: *nada* ['naðɐ] „nic“, *ninguém* [nĩ'gẽj(n)] „nikdo“;
- na konci slova v některých odborných výrazech: *abdómen* [ab'dɔmɛn] „břicho“, *gérmen* ['ʒɛrmɛn] „zárodek“;
- po Vnas před konsonanty [t], [d] se realizuje v podobě silně oslabené alveodentální okluzivy nazální: *andar* [ɛ'm'dar] „kráčet“, *tentar* [tɛ'm'tar] „pokoušet se“;
- po Vnas před frikativami typu [s, z, ʃ, ʒ] se realizuje v podobě **nazálního skluzu**³⁹: *lançar* [lɛ'm'sar] „hodit“, *denso* ['dẽ'su] „hustý“, *rins* ['ɾĩɲ] „ledviny“, *anjo* [ɛ'm'ʒu] „anděl“, *onze* [õ'nzɨ] „jedenáct“.

PALATÁLY

[ɲ], znělá dorsopalatální okluziva nazální; *sonora*

Distribuce

Konsonant [ɲ] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *sonho* ['soɲu] „sen“, *ninho* ['niɲu] „hnízdo“;
- na počátku slova (velmi omezená frekvence): *nhumbo* [ʔɲũ^mbu] „druh divokého afrického býka“;
- na konci slova po přední vysoké nosové samohlásce [ĩ] (*assim* [ɛ'sĩ(ɲ)] „takto“) nebo nosové polosamohlásce [ĩ̃] (*também* [tẽ^mbẽĩ̃(ɲ)] „také“) jako **nazální skluz**, fakultativní varianta alternující s 0.

VELÁRY

[k], neznělá velární okluziva orální

Distribuce

Konsonant [k] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *pequeno* [pɛ'kenu] „malý“, *polaco* [pu'laku] „polský“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *palco* ['pałku] „jeviště“, *barco* ['barku] „loďka“, *risco* ['ɾiʃku] „riziko“;
- na počátku slabiky po nazální okluzivě [ŋ], která se v tomto postavení realizuje velmi oslabeně: *branco* ['brɛ̃ŋku] „bílý“, *incolor* [ĩŋku'lor] „bezbarvý“;
- na počátku slova : *caro* ['karu] „drahý“, *cavalo* [kɐ'valu] „kůň“.

VELÁRY

[g], znělá velární okluziva orální

Distribuce

Konsonant [g] se vyskytuje

- vždy na začátku slova: *guia* ['giɐ] „průvodce“, *gado* ['gaðu] „dobytek“;
- vždy po nazální okluzivě [ŋ], která se v této pozici realizuje velmi oslabeně: *longo* ['lõⁿgu] „dlouhý“, *pingar* [pĩⁿ'gar] „kapat“.

VELÁRY

[ŋ], velární okluziva nazální (silně oslabená); *sonora*

Distribuce

Konsonant [ŋ] se vyskytuje⁴⁰

- po nosových samohláskách před velárními okluzivami [k], [g] v podobě velmi oslabené velární okluzivy nazální (a to jako výsledek asimilace místa artikulace): *cinco* ['sĩⁿku] „pět“, *longo* ['lõⁿgu] „dlouhý“;
- na konci slova po zadních nosových samohláskách v podobě **nazálního skluzu**: *jejum* [ʒĩʒũ(ŋ)] „půst“, *comum* [ku'mũ(ŋ)] „společný“; fakultativní varianta alternující s 0.

FRIKATIVY

[f], neznělá labiodentální frikativa

Distribuce

Konsonant [f] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *estufa* [iʃ'tufə] „skleník“, *café* [kə'fɛ] „káva“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *alfinete* [aʃfi'netɨ] „špendlík“, *confuso* [kõ'fuzu] „zmatený“;
- na začátku slova: *fome* ['fõmɨ] „hlad“, *faca* ['fakɐ] „nůž“.

FRIKATIVY

[v], znělá labiodentální frikativa

Distribuce

Konsonant [v] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *lavatório* [lɐvɐ'tɔɾju] „umyvadlo“, *movimento* [muvi'mẽntu] „pohyb“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *calvo* ['kaɫvu] „holohlavý“, *árvore* ['arvuɾi] „strom“;
- na počátku slabiky po velmi oslabené nosové souhlásce [n]: *convidar* [kõ̃'vi'ðar] „pozvat“, *invadir* [ĩ̃'vɐ'dir] „vpadnout“;
- na počátku slabiky po polovokálu: *gaivota* [gɐi'vɔtɐ] „racek“;
- na začátku slova: *ver* ['ver] „vidět“, *viver* [vi'ver] „žít“.

FRIKATIVY

[s], neznělá predorsoalveolární frikativa orální

Distribuce

Konsonant [s] se vyskytuje

- v intervokálním postavení: *assar* [ə'sar] „péci“, *passar* [pə'sar] „míjet“, *próximo* [ˈpɾosimu] „blízký“, *caça* [ˈkasɐ] „lov“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *valsa* [ˈvɐlsɐ] „valčík“, *farsa* [ˈfarsɐ] „fraška“;
- na počátku slabiky po velmi oslabené nazální souhlásce [ɲ]: *príncipe* [ˈpɾĩˈsipɨ] „kníže“, *insistir* [ĩˈsiʃˈtiɾ] „naléhat“;
- na počátku slabiky po polosamohlásce: *loiča* [ˈlojsɐ] „nádobí“, *auxílio* [ɐũˈsilju] „pomoc“;
- na počátku slova: *sagrado* [sɐˈɾaðu] „posvátný“, *sete* [ˈsetɨ] „sedm“, *cinco* [ˈsĩˈku] „pět“;
- hláska [s] se v evropské portugalské nikdy před jiným konsonantem nerealizuje.⁴¹

FRIKATIVY

[z], znělá predorsoalveolární frikativa orální

Distribuce

Konsonant [z] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *casa* ['kazɐ] „dům“, *mesa* ['mezɐ] „stůl“;
- ve skupině *ex-* [iz] před vokálem: *exame* [i'zɛmɐ] „zkouška“, *exemplo* [i'zɛmplu] „příklad“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *urze* ['urzɨ] „vřes“, *várzea* ['varzɛ] „niva“;
- na počátku slabiky po velmi slabé realizaci nosové souhlásky [n]: *anzol* [ɛnzɔl] „udice“, *cinza* ['sĩnzɐ] „popel“;
- na počátku slabiky po polosamohlásce: *coisa* ['koizɐ] „věc“, *causa* ['kauzɐ] „příčina“;
- na počátku slova: *zurrar* [zu'raɾ] „hýkat“, *zangado* [zɛŋgaðu] „rozhněvaný“;
- hláska [z] se v evropské portugalštině nikdy před jiným konsonantem nevyskytuje.⁴²

FRIKATIVY

[ʃ], neznělá prepalatální labializovaná frikativa orální

Distribuce

Konsonant [ʃ] se vyskytuje

- v intervokálním postavení: *luxo* [ˈluʃu] „přepych“, *achar* [əˈʃaɾ] „nalézt“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *malcheiroso* [maɫʃe̞iˈɾozu] „páchnoucí“, *murchar* [muɾˈʃaɾ] „vadnout“;
- na počátku slabiky před slabou realizací nosové souhlásky [n]: *encher* [ẽˈʃeɾ] „naplnit“, *concha* [ˈkõˈʃɐ] „mušle“;
- na počátku slabiky po polovokálu: *deixar* [dɐ̃ˈʃaɾ] „nechat“, *caucho* [ˈkauʃu] „kaučuk“;
- na počátku slova: *cheio* [ˈʃɐju] „plný“, *xícara* [ˈʃikɐɾɐ] „šálek“;
- na konci slabiky před neznělým konsonantem: *mestre* [ˈmɛʃtɾɛ] „mistr“, *vespa* [ˈvɛʃpɐ] „vosa“;
- na konci slova před pauzou: *mas* [ˈmɛʃ] „ale“, *cicatriz* [sikɐˈtɾiz] „jizva“;
- na konci slova před neznělým konsonantem slova následujícího: *os pais* [uʃˈpaɪʃ] „rodiče“.

FRIKATIVY

[ʒ], znělá prepalatální labializovaná frikativa orální

Distribuce

Konsonant [ʒ] se vyskytuje

- v intervokálním postavení: *loja* [ˈlɔʒɐ] „obchod“, *agitação* [ɐʒitɐˈsẽũ(ŋ)] „vzruch“;
- na počátku slabiky po souhlásce: *margem* [ˈmarʒɐ̃(ŋ)] „říční břeh“, *maljeitoso* [mɐʒɐ̃ˈtozu] „nešikovný“;
- na počátku slabiky po polovokálu: *beijar* [bɐ̃ˈʒar] „políbit“, *auge* [ˈaũʒɐ̃] „rozkvět“;
- na počátku slova: *juventude* [ʒuvẽˈtuðɨ] „mládež“, *já* [ˈʒa] „už“, *giz* [ˈʒiʃ] „křída“;
- na konci slabiky před znělým konsonantem: *mesmo* [ˈmɛʒmu] „dokonce“, *desde* [ˈdɛʒdɨ] „od“;
- na slovním švu před následujícím znělým konsonantem, jsou-li oba výrazy těsně významově spjaty: *os dois* [uʒˈdojʃ] „oba“.

KONSTRIKTIVY

[x], neznělá dorsovelární konstriktiva

Distribuce

Konsonant [x] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *murro* ['muxu] „úder pěsti“, *carro* ['kaxu] „auto“;
- na počátku slabiky po pauze: *rua* ['xuɐ] „ulice“, *rir* ['xir] „smát se“;
- na počátku slabiky po souhláskách [ɫ, ʒ]: *guelra* ['gɛɫxɐ] „žábry“, *melro* ['mɛɫxu] „kos“, *Israel* [iʒxɐ'ɛɫ] „Izrael“;
- na počátku slabiky po velmi oslabené nazále [n]: *honra* ['õⁿxɐ] „čest“, *honrado* [õⁿ'xaðu] „pochtivý“.

SPIRANTY

[β], znělá bilabiální spiranta orální⁴⁴

Distribuce

Konsonant [β] má tendenci vyskytovat se stále častěji

- v intervokálním postavení: *cabo* ['kaβu] „mys“, *lobo* ['loβu] „vlk“;
- před likvidou: *lubrificante* [luβrifi'kẽⁿti] „mazadlo“, *abrir* [e'βrir] „otevřít“; *oblongo* [o'βlõⁿgu] „protáhlý“, *ablativo* [eβle'tivu] „ablativ“.

SPIRANTY

[ð], znělá alveodentální spiranta orální⁴⁵

Distribuce

Konsonant [ð] má tendenci vyskytovat se stále častěji

- v intervokalickém postavení: *ida* [i'ðɐ] „cesta“, *espada* [iʃ'paðɐ] „meč“;
- před likvidou: *quadro* [ˈkwaðru] „obraz“, *pedra* [ˈpeðɾɐ] „kámen“.

SPIRANTY

[ɣ], znělá velární spiranta orální⁴⁶

Distribuce

Konsonant [ɣ] má tendenci vyskytovat se stále častěji

- v intervokalickém postavení: *agarrar* [aɣa'ɾaɾ] „chytit“, *o gato* [u'ɣatu] „kočka“;

VIBRANTY

Alveoláry [r, r]

[r], znělá jednokmitová apikoalveolární vibranta orální; *sonora*

Distribuce

Konsonant [r] se vyskytuje

- v intervokálním postavení : *caro* ['karu] „drahý“, *parar* [pə'rar] „zastavit“;
- na konci slova: *mar* ['mar] „moře“, *chamar* [ʃə'mar] „volat“, *pintor* [pĩ'tor] „malíř“;
- na konci slabiky před jiným konsonantem: *carta* ['kartə] „dopis“, *marcha* ['marʃə] „pochod“, *margem* ['marʒẽ(ɲ)] „(říční) břeh“;
- po některých souhláskách (avšak nikoli po [ʃ], [ʒ] ani po oslabeném [n]) ve skupině typu C + r, nedělitelné a tvořící součást jedné slabiky: *prato* [pratu] „talíř“, *acreditar* [əkriði'tar] „uvěřit“, *magro* ['maxru] „hubený“, *cobra* ['koβrə] „had“;
- po polosamohláskách: *feira* ['fɛjɾə] „trh“, *taurumaquia* [taʊrume'kiɐ] „býčí zápasy“.

VIBRANTY

[r], znělá vícekmitová apikoalveolární vibranta orální; *sonora*

Distribuce

Konsonant [r] se vyskytuje

- v intervokalickém postavení: *murro* ['muru] „úder pěstí“, *carro* ['karu] „auto“;
- na počátku slabiky po pauze: *rua* ['ruə] „ulice“, *rir* ['rir] „smát se“;
- na počátku slabiky po souhláskách [ɫ, ʒ]: *guelra* ['gɛɫrə] „žábry“, *melro* ['mɛɫru] „kos“, *Israel* [iʒrɛ'ɛɫ] „Izrael“;
- na počátku slabiky po velmi oslabené nazále [n]: *honra* ['õⁿrə] „čest“, *honrado* [õⁿraðu] „poctivý“.

VIBRANTY

Uvulára [ʀ]

[ʀ], znělá vícekmitová velární vibranta; *sonora*

Distribuce

Konsonant [ʀ] se vyskytuje

- v intervokálním postavení: *murro* ['muru] „úder pěsti“, *carro* ['karu] „auto“;
- na počátku slabiky po pauze: *rua* ['ruɐ] „ulice“, *rir* ['rir] „smát se“;
- na počátku slabiky po souhláskách [t, ʒ]: *guelra* ['gɛlʀɐ] „žábry“, *melro* ['mɛlʀu] „kos“, *Israel* [izʀɐ'ɛt] „Izrael“;
- na počátku slabiky po velmi oslabené nazále [n]: *honra* ['õⁿʀɐ] „čest“, *konrado* [õⁿ'raðu] „poctivý“.